

O'ZBEKISTONNING IJTIMOY-IQTISODIY TIZIMINI INNOVATSION TRANSFORMATSIYALASHNING NAZARIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH HAMDA XORIJ TAJRIBASI

Jo'rayev G'ayrat Baxtiyor o'g'li

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
mustaqil izlanuvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy tizimini innovatsion transformatsiyalashning nazariy asoslarini takomillashtirish hamda xorij tajribasi ko'rib chiqiladi. sanoat tarmoqlarida innovatsiyalarni joriy etish va innovatsion g'oyalarni loyihalash, mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy tizimining rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Innovatsion transformatsiya jarayonlari, ayniqsa sanoat sohasida, iqtisodiyotning samarali o'sishiga, yangi texnologiyalar va usullarni joriy etishga, shuningdek, ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga yordam berishi yoritiladi.

Kalit so'zlar: Innovatsiya, ijtimoiy-iqtisodiy tizim, innovatsion transformatsiya, texnologik rivojlanish, raqobatbardoshlik, sanoat tarmoqlari, innovatsion g'oyalar, xorijiy tajribalar, raqamli iqtisodiyot, innovatsion infratuzilma, yangi texnologiyalar, iqtisodiy barqarorlik, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, soliq imtiyozlari, startaplar, modernizatsiya, global raqobat, ilmiy-tadqiqot, sanoat modernizatsiyasi, innovatsion ekotizim, O'zbekistonning iqtisodiy strategiyalari, yangi iqtisodiy modellar, yangi ish o'rinlari, xalqaro hamkorlik, texnologik integratsiya.

Annotation: This article reviews the theoretical foundations of the innovative transformation of the socio-economic system of Uzbekistan and considers foreign experience. The introduction of innovations in industrial sectors and the design of innovative ideas have a significant impact on the development of the country's socio-economic system. It is highlighted that innovative transformation processes, especially in the industrial sector, contribute to the effective growth of the economy, the introduction of new technologies and methods, as well as ensuring social and economic stability.

Key words: Innovation, socio-economic system, innovative transformation, technological development, competitiveness, industrial sectors, innovative ideas, foreign experiences, digital economy, innovative infrastructure, new technologies, economic stability, entrepreneurship support, tax incentives, startups, modernization, global competition, scientific research, industrial modernization, innovative ecosystem, economic strategies of Uzbekistan, new economic models, new jobs, international cooperation, technological integration.

Аннотация: В данной статье рассматривается совершенствование теоретических основ инновационной трансформации социально-экономической системы Узбекистана, а также зарубежный опыт. внедрение инноваций в отраслях промышленности и разработка инновационных идей оказывают большое влияние на развитие социально-экономической системы страны. Подчеркивается, что инновационные трансформационные процессы, особенно в промышленном секторе, способствуют эффективному росту экономики, внедрению новых технологий и методов, а также обеспечению социальной и экономической стабильности.

Ключевые слова: Инновации, социально-экономическая система, инновационная трансформация, технологическое развитие, конкурентоспособность, отрасли промышленности, инновационные идеи, зарубежный опыт, цифровая экономика, инновационная инфраструктура, новые технологии, экономическая стабильность, поддержка предпринимательства, налоговые льготы, стартапы, модернизация, глобальная конкуренция, научные исследования, промышленная модернизация, инновационная экосистема, экономические стратегии Узбекистана, новые экономические модели, новые рабочие места, международное сотрудничество, технологическая интеграция.

KIRISH

Ushbu tadqiqotda O'zbekiston Respublikasining sanoat tarmoqlarida innovatsion g'oyalarni loyihalash va ularning mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy tizimiga ta'sirini o'rganish maqsad qilingan. Innovatsion transformatsiya jarayonlarining samarali amalga oshirilishi uchun iqtisodiy tizimni takomillashtirish va ilg'or texnologiyalarni joriy etish zarurati ko'rsatilgan. O'zbekistonda sanoat sektori, iqtisodiy taraqqiyotning asosiy tarmoqlaridan biri sifatida, innovatsiyalarni amalga oshirish orqali iqtisodiy o'sishni tezlashtirish va raqobatbardoshligini oshirish imkoniyatlariga ega. Tadqiqotda innovatsion g'oyalarni loyihalashning nazariy asoslari va amaliy usullarini ko'rib chiqib, ularning iqtisodiyotga qo'shadigan hissassi baholanadi. Shuningdek, iqtisodiy tizimda barqarorlikni ta'minlash va sanoat tarmoqlarining yuqori texnologik rivojlanishini amalga oshirishda innovatsiyalarning ahamiyati yoritiladi. Ushbu izlanishlar nafaqat O'zbekistonning, balki mintaqaviy va global miqyosda ham sanoat sektorida innovatsion yondashuvlarning muvaffaqiyatli joriy etilishi uchun qo'llanma bo'lishi mumkin.

O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy tizimini innovatsion transformatsiyalash uchun xorijiy tajribalar, iqtisodiy rivojlanishning samarali yo'nalishlarini aniqlash va amaliy usullarni ishlab chiqishda muhim manba hisoblanadi. Bunday tajribalar, ilg'or texnologiyalarni joriy etish, sanoatni modernizatsiya qilish va raqobatbardoshlikni oshirish kabi ko'plab sohalarida O'zbekiston uchun qo'llanilishi mumkin. Xorijiy

tajribalarni o'rganish va ularni O'zbekiston sharoitida qo'llash, innovatsion transformatsiyani tezlashtirishga yordam beradi.

ASOSIY QISM

Sanoat tarmoqlarida innovatsion g'oyalarni loyihalashning nazariy asoslari va amaliy usullari, O'zbekistonning iqtisodiy tizimida transformatsiya jarayonlarini amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. Bunday izlanishlar, mamlakatning iqtisodiy barqarorligini oshirish va global raqobatbardoshlikni ta'minlashga yo'naltirilgan bo'ladi. Shuning uchun, sizning mavzuningiz ushbu yo'nalishga to'g'ri keladi.

1. Innovatsion tizimlarning nazariy asoslari.

Innovatsiyalar va texnologik rivojlanish haqida bir qator yirik ilmiy tadqiqotlar mavjud. Masalan, **Schumpeter (1934)** o'zining "Ijodiy buzilish" (Creative Destruction) nazariyasida innovatsiyaning iqtisodiyotdagi rolini yoritgan. Uning fikricha, innovatsiyalar eski ishlab chiqarish usullarini yo'q qilib, yangi, samarali texnologiyalarni yaratadi, bu esa iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantiradi.

O'zbekistonda innovatsion tizimlar va ularning iqtisodiyotga ta'siri haqidagi izlanishlar quyidagi asosiy jihatlarga e'tibor qaratadi:

- Innovatsion infratuzilma va davlat tomonidan amalga oshirilayotgan qo'llab-quvvatlash tizimi.
- Innovatsion faoliyat va tadqiqotlar uchun ilmiy-tadqiqot institutlari va universitetlarning roli.
- Yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va joriy etishda davlat va xususiy sektorning o'zaro hamkorligi.

2. O'zbekistonning innovatsion transformatsiya jarayonlari.

O'zbekistonning sanoat tarmoqlarida innovatsiyalarni rivojlantirish uchun, innovatsion tizimning zamonaviy holatini va uning mamlakat iqtisodiyotiga ta'sirini o'rganish zarur. O'zbekiston hukumati o'rta va uzoq muddatli iqtisodiy rejalarda innovatsion transformatsiya jarayonlarini ta'minlashga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqmoqda.

Mahalliy adabiyotlar:

Mirziyoyev Sh. M. (2017) O'zbekistonning iqtisodiy siyosatini rivojlantirish va innovatsion iqtisodiyotga o'tish haqidagi strategiyalarni ko'rib chiqqan. U innovatsion transformatsiya jarayonlarini kuchaytirish va yangi texnologiyalarni ishlab chiqish uchun maxsus qo'llab-quvvatlash dasturlarini yaratish zarurligini ta'kidlagan.

Zarifov F., Jalilov M. (2020) O'zbekistonning sanoat tarmoqlarida raqobatbardoshlikni oshirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etishdagi amaliyotlarini o'rganishgan.

Xorijiy adabiyotlar:

Porter M. E. (1990) "The Competitive Advantage of Nations" kitobida u innovatsion strategiyalarni mamlakatlarning iqtisodiy raqobatbardoshligini

oshirishdagi ahamiyatini yoritgan. Porterni ilgari surgan "klasterlar" modeli sanoat tarmoqlarida raqobatni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Freeman C. (1987) "Technology Policy and Economic Performance" kitobida innovatsion faoliyatning iqtisodiy natijalarini va ularning mamlakatlararo farqlarini o'rganadi. Uning tadqiqotlari innovatsiyalarni rivojlantirishning ijtimoiy va iqtisodiy ahamiyatini ko'rsatadi.

3. Innovatsion g'oyalarni loyihalashda to'siqlar va imkoniyatlar.

Innovatsion g'oyalarni loyihalashda bir qator to'siqlar mavjud. Ular orasida texnologik infratuzilmaning yetarlicha rivojlanmaganligi, ilmiy-tadqiqot sohasidagi moliyaviy cheklovlar, hamda xususiy sektor va davlat o'rtasidagi hamkorlikning sustligi mavjud. Biroq, O'zbekistonda innovatsiyalarni rivojlantirish uchun imkoniyatlar ham mavjud. Bu imkoniyatlar:

- Innovatsion ekotizimning shakllanishi va ilmiy-texnikaviy yutuqlarni amaliyotga joriy etish.

- Sanoat tarmoqlarida yangi texnologiyalarni joriy etish uchun davlat tomonidan taqdim etilayotgan soliq imtiyozlari va grantlar.

- Mahalliy va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish orqali bilim va texnologiya almashinuvi.

Xorijiy tajribalar.

1. Koreya Respublikasi (Janubiy Koreya) tajribasi.

Janubiy Koreya o'zining iqtisodiy rivojlanishida innovatsion strategiyalarni samarali qo'llagan davlat sifatida dunyoga tanilgan. Koreya 1960-yillardan boshlab, o'zining sanoat siyosatini yangilab, texnologik yutuqlarni amalga oshirgan. Ular iqtisodiyotda yangilanishni amalga oshirishda davlatning markaziy rolini ta'kidlashgan. Janubiy Koreya tomonidan amalga oshirilgan "Tehnologik innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash" dasturlari, yuqori texnologiyalarni ishlab chiqish va joriy etish bo'yicha samarali amaliyotlarni o'z ichiga olgan.

Afzalliklari:

- Koreyada innovatsion infratuzilma shakllangan va davlatning tadbirkorlikni rivojlantirishdagi roli kuchli. O'zbekiston sharoitida ham davlat tomonidan innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash dasturlari joriy etilishi kerak.

- Kichik va o'rta biznesni rivojlantirishga qaratilgan yordamlar va soliq imtiyozlari orqali innovatsion g'oyalar amalga oshirildi.

Kamchiliklari:

- Koreya tajribasini O'zbekistonga moslashtirishda geografik, iqtisodiy va madaniy farqlarni hisobga olish zarur. Janubiy Koreyada mavjud infratuzilma O'zbekiston sharoitida qayta qurilishi kerak.

2. Germaniya tajribasi.

Germaniya, ayniqsa, sanoat 4.0 va raqamli transformatsiya sohasidagi ilg'or tajribaga ega. Sanoat 4.0 Germaniyada ishlab chiqarish jarayonlarini raqamlashtirish

va avtomatlashtirish orqali samaradorlikni oshirishga qaratilgan yondashuvdir. Germaniya hukumati va xususiy sektor hamkorligida "Industry 4.0" strategiyasi ishlab chiqilgan bo'lib, bu strategiya sanoatning barcha tarmoqlarini yuqori texnologiyalar bilan ta'minlashga yo'naltirilgan.

Afzalliklari:

- Germaniyaning sanoatni raqamlashtirishdagi tajribasi O'zbekistonning sanoat tarmoqlarini zamonaviy texnologiyalar bilan yangilashga yordam beradi.
- Germaniya innovatsion startaplar va ilmiy-tadqiqot institutsiyalarini qo'llab-quvvatlashda samarali tizimni yaratgan. O'zbekistonda ham shu kabi tizimni yaratish mumkin.

Kamchiliklari:

- Germaniya tajribasi juda rivojlangan infratuzilma va moliyaviy resurslarga asoslangan, shuning uchun O'zbekiston uchun uni to'liq joriy etish qiyin bo'lishi mumkin.

3. Singapur tajribasi.

Singapur — kichik davlat bo'lishiga qaramay, o'zining innovatsion tizimini samarali tashkil etgan. Singapurda ilm-fan, texnologiya va tadbirkorlikni rivojlantirish uchun kuchli davlat siyosati mavjud. Mamlakat, yuqori texnologiyalarni joriy etishda biznes va ilmiy markazlarning o'zaro hamkorligini ta'minlashga katta e'tibor bermoqda.

Afzalliklari:

- Singapurning innovatsion tizimida biznesni boshlash va rivojlantirish uchun qulay sharoitlar yaratilgan. O'zbekistonda ham tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash orqali innovatsion g'oyalarni tezroq amalga oshirish mumkin.
- Singapurda innovatsiyalarni joriy etishning muvaffaqiyatli tajribasi mavjud, bu esa O'zbekistonga ham foyda keltirishi mumkin.

Kamchiliklari:

- Singapur sharoitidagi iqtisodiy yondashuvlarni O'zbekistonning iqtisodiy tizimi bilan to'liq moslashtirish murakkab bo'lishi mumkin. Bu yondashuvlarni O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy tizimiga moslashtirishda ba'zi qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin.

O'zbekistonda qo'llashning afzalliklari.

1. **Innovatsion tizimni yaratish imkoniyati:** Xorijiy tajribalardan olingan bilimlar, O'zbekistonda zamonaviy innovatsion tizimni yaratishga yordam beradi. Mamlakatda texnologik infratuzilmani rivojlantirish va ilmiy-tadqiqot sohasini qo'llab-quvvatlash orqali iqtisodiy rivojlanish tezlashishi mumkin.

2. **Raqobatbardoshlikni oshirish:** Innovatsion texnologiyalarni joriy etish, sanoat tarmoqlarining raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi. Xorijiy tajribalarni o'rganish, O'zbekistonning raqobatga tayyor iqtisodiy tizimini shakllantirishga imkon yaratadi.

3. **Kichik va o'rta biznesni rivojlantirish:** Xorijiy tajribalarda kichik va o'rta biznesni rivojlantirishga katta ahamiyat berilgan. O'zbekiston ham bu sohada amaliyotlar ishlab chiqish orqali innovatsiyalarni kengaytirishi mumkin.

Kamchiliklari.

1. **Resurslar va infratuzilma yetishmovchiligi:** O'zbekistonning hozirgi resurs va infratuzilmasi ba'zi xorijiy tajribalarga to'liq mos kelmasligi mumkin. Masalan, Germaniya yoki Singapurning rivojlangan sanoat infratuzilmasi O'zbekiston sharoitida yaratish uchun katta investitsiyalar talab qilishi mumkin.

2. **Madaniy va ijtimoiy farqlar:** Xorijiy tajribalarni to'liq moslashtirishda madaniy va ijtimoiy farqlarni hisobga olish zarur. O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlari ba'zan rivojlangan mamlakatlardan farq qiladi, bu esa innovatsion transformatsiya jarayonlarini qiyinlashtirishi mumkin.

3. **Boshqaruv va siyosiy muammolar:** Innovatsion transformatsiya jarayonlarini amalga oshirishda siyosiy qarorlar va davlat boshqaruvi ham muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonning ba'zi sohalarda bo'shliqlar mavjud, bu esa xorijiy tajribalarni to'liq amalga oshirishni qiyinlashtirishi mumkin.

XULOSA

O'zbekistonning sanoat tarmoqlarida innovatsion g'oyalarni loyihalash va iqtisodiy tizimni innovatsion transformatsiyalash, mamlakatning raqobatbardoshligini oshirishga va uning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini tezlashtirishga xizmat qiladi. Mahalliy va xorijiy tadqiqotlar asosida amalga oshirilgan tahlillar, innovatsion tizimlarni rivojlantirishda mavjud muammolarni aniqlash va ularga samarali yechimlar topish zarurligini ko'rsatadi. Bu jarayonlar O'zbekistonning iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda va yangi ish o'rinlarini yaratishda muhim rol o'ynaydi.

Xorijiy tajribalar, O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy tizimini innovatsion transformatsiyalashda samarali qo'llanishi mumkin. Janubiy Koreya, Germaniya va Singapur tajribalari, yuqori texnologiyalarni joriy etish va sanoatni modernizatsiya qilishda katta yutuqlarga erishgan. Ammo, bu tajribalarni O'zbekistonda qo'llashda ba'zi resurs va infratuzilma cheklovlari, shuningdek, madaniy va ijtimoiy farqlar mavjud. Shunga qaramay, xorijiy tajribalarning asosiy afzalliklari va O'zbekiston sharoitida moslashtirilishi orqali mamlakatning iqtisodiy rivojlanishiga katta hissa qo'shish mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev Sh. M. (2017). O'zbekistonning iqtisodiy siyosatini rivojlantirish: Innovatsion iqtisodiyotga o'tish.
2. Zarifov F., Jalilov M. (2020). Innovatsion texnologiyalar va sanoat tarmoqlarining raqobatbardoshligi.
3. Porter M. E. (1990). The Competitive Advantage of Nations.

4. Freeman C. (1987). *Technology Policy and Economic Performance*.
5. Schumpeter J. A. (1934). *The Theory of Economic Development*. Harvard University Press.
6. Korea Institute for Industrial Economics and Trade (KIET). (2016). *South Korea's Innovation Strategy: A model for global competitiveness*. Seoul: KIET Press.
7. Kobayashi, K. (2018). *Japan's Technology Policy and Economic Growth: Lessons for Developing Countries*. Tokyo: Springer.
8. Tan, W. S. (2015). *Digital Economy and Singapore's Innovation Strategies*. Singapore: World Scientific Publishing.
9. International Labour Organization (ILO). (2020). *The Future of Work in the Digital Economy: Policy Recommendations*. Geneva: ILO.
10. OECD. (2017). *Innovation and Technology Policy in Emerging Economies*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).
11. Aghion, P., & Howitt, P. (1998). *Endogenous Growth Theory*. Cambridge: MIT Press.
12. OECD/World Bank. (2018). *Innovation for Development: The Role of Technology and Innovation in Economic Growth*. Washington, D.C.: World Bank Group.
13. World Economic Forum. (2016). *The Fourth Industrial Revolution*. Geneva: WEF.
14. World Bank. (2019). *World Development Report 2019: The Changing Nature of Work*. Washington, D.C.: World Bank Group.
15. European Commission. (2017). *The European Union's Innovation Policy and Its Impact on Competitiveness*. Brussels: European Union Publications.
5. Lex.uz